

”ויקחו לי תרומה מאת כל איש”

כל אדם צריך לבחור דרך בעבודת ה' לפי התכונות והכשרונות שהקב"ה חננו!

|| הרה"ג ר' פנחס פרידמן ||

שומרון, וידבר אחאב אל נבות לאמר, תנה לי את כרמך ויהי לי לגן ירק כי הוא קרוב אצל ביתי, ואתנה לך תחתיו כרם טוב ממנו, אם טוב בעיניך אתנה לך כסף מחיר זה, ויאמר נבות אל אחאב חלילה לי מה' מתתי את נחלת אבותי לך.

ויבא אחאב אל ביתו סר וזעף על הדבר אשר דבר אליו נבות היזרעאלי, ויאמר לא אתן לך את נחלת אבותי, וישכב על מטתו ויסב את פניו ולא אכל לחם, ותבא אליו איזבל אשתו ותדבר אליו מה זה רוחך סרה ואינך אוכל לחם, וידבר אליה כי אדבר אל נבות היזרעאלי ואמר לו תנה לי את כרמך בכסף, או אם חפץ אתה אתנה לך כרם תחתיו, ויאמר לא אתן לך את כרמי, ותאמר אליו איזבל אשתו אתה עתה תעשה מלוכה על ישראל, קום אכל לחם וייתב לבך, אני אתן לך את כרם נבות היזרעאלי.

ותכתוב ספרים בשם אחאב ותחתום בחותמתו, ותשלח הספרים אל הזקנים ואל החורים [שרים] אשר בעירו היושבים את נבות, ותכתוב בספרים לאמר קראו צום והשיבו את נבות בראש העם, והושיבו שנים אנשים בני בליעל נגדו, ויעידוהו לאמר ברכת [בלשון סגי נהר] אלהים ומלך, והוציאוהו וסקלוהו וימות, ויעשו אנשי עירו הזקנים והחורים אשר היושבים בעירו כאשר שלחה אליהם איזבל... ויבאו שני האנשים בני בליעל וישבו נגדו ויעידוהו אנשי הבליעל את נבות נגד העם לאמר, ברך נבות אלהים ומלך ויוציאוהו מחוץ לעיר ויסקולוהו באבנים וימות.

הנה על כך מגלים לנו חכמינו ז"ל במדרש, כי נבות היזרעאלי נענש משום שנמנע פעם אחת מלעלות לירושלים, כדי להנעים את ישראל בקולו הנאה שחננו ה', ומה נורא הוא הלקח הנשגב שנלמד מדברי המדרש, שהרי נבות היזרעאלי היה רגיל תמיד לעלות לירושלים כדי להנעים לישראל בקולו, והנה כפי שמעיד המדרש: "פעם אחת לא עלה", כלומר רק פעם אחת ביטל ממנהגו ולא עלה לירושלים, ובכל זאת נענש על כך בעונש כל כך חמור שחמד אחאב את כרמו עד שהרגוהו בסקילה.

ואולי כי מטעם זה נסתבב שנהרג על ידי שהעידו עליו שקר שבירך את ה', לרמז כי בכך שלא שימש בקולו הנעים שהקב"ה בראו בו כדי להנעים את ישראל, הרי זה כאילו ח"ו בירך את ה' [בלשון סגי נהר], שבראו לבטלה עם קול נאה שלא נשתמש בו לכבד את ה'.

”חנוך לנער על פי דרכו”

ועתה בא וראה כי רעיון נשגב זה חשוב לנו לדעת כשאנו באים לחנך את צאצאינו, כמו שאמר החכם מכל אדם (משלי כב ו): "חנוך לנער על פי דרכו גם כי יזקין לא יסור ממנה". ופירש הגר"א מוילנא זי"ע בפירושו על משלי הכוונה בזה, שצריך לחנך את הנער שיעבוד את ה' על פי דרכו וטבעו שנולד בו, כי אם יכפו עליו לשנות את דרכו וטבעו, אף שבתחילה ישמע בקול אביו מחמת הפחד, אבל כשיגדיל יחזור לטבעו ולהרגליו הטבעיים, וזה לשון קדשו:

”ויקחו לי תרומה מאת כל איש”, כל אחד מישראל

צריך לתרום מכוחו ומהונו תרומה לעבוד בה את ה'

אם ישאל אדם באיזה דרך עלי לבחור, התשובה על כך היא:

”אשר ידבנו לבו”, שיבחר במה שלבו חפץ

מדרש: רבי אלעזר הקפר אמר לרבי חייא שהיה לו קול נאה:

”חייא בני עמוד וכבד את ה' ממה שחננך”

עוד שם: נבות היזרעאלי נאבד מן העולם, משום

שפעם אחת לא עלה לירושלים לכבד את ה' בקולו הנאה

במאמר זה נוכיח מפי סופרים וספרים הקדושים, כי התשובה על כך היא שהקב"ה ברא כל אדם עם כשרון מיוחד, כדי שישתמש בו לעבוד את ה' כל ימי חייו, כי הן אמת שאדם צריך לעבוד את ה' גם בדברים המנוגדים לטבעו, אולם כאשר אנו דנים באיזה תחום הוא צריך לבחור לעבוד בו את ה' בתמידית, התשובה על כך היא, כי באופן כללי צריך כל אחד לעבוד את ה', עם אותו כשרון מיוחד שהקב"ה בראו וחננו.

רעיון נשגב זה למדנו מדברי חכמינו ז"ל במדרש (ילקוט שמעוני משלי ג רמז תקל"ב), אשר דרשו על מאמר החכם מכל אדם (משלי ג ט): "כבד את ה' מהינך".

”חייא בן אחותו של רבי אלעזר הקפר היה קולו נאה, והיה אומר לו, חייא בני עמוד וכבד את ה' ממה שחננך. נבות היה קולו נאה והיה עולה לירושלים, והיו כל ישראל מתכנסין לשמוע קולו, פעם אחת לא עלה והעידו עליו בני בליעל ונאבד מן העולם, מי גרם לו, על ידי שלא עלה לירושלים בראיה לכבד את ה' ממה שחננו”.

הרי לנו דברים ברורים ומאירים, שכל אחד צריך לעבוד את ה' עם התכונה שנולד בה, כי אם הקב"ה בראו עם קול נאה צריך שיעבוד בה את ה', וכן אם בראו הקב"ה עם כשרון מסחר להרוויח כסף, הרי הוא צריך לכבד את ה' מהונו לפרנס עניים ובני תורה, וכך צריך כל אחד לעבוד את ה' עם הכשרונות שהקב"ה נתן לו.

הלקח הנשגב מנבות היזרעאלי

והנה כדי להבין עד היכן הדברים מגיעים, הבו נתבונן במה שהזכיר המדרש כי נבות היזרעאלי נענש, משום שלא עלה לירושלים להנעים את ישראל בקולו, הכוונה בזה על מה שמסופר בנביאים (מלכים א כא א):

”ויהי אחר הדברים האלה כרם היה לנבות היזרעאלי אשר ביזרעאל אצל היכל אחאב מלך

תכונתו לבניו אחריו. וזהו ביאור המאמר (תנא דבי אליהו רבא פרק כה): "שכל אחד ואחד מישראל חייב לומר, מתי יגיעו מעשי למעשי אבותי אברהם יצחק ויעקב", כי בהיותם האבות מסוגלים אנו הבנים לרשת מעשיהם הטובים.

הנה כי כן מכיון שהאבות הקדושים עבדו את ה' בשלשה עמודי עולם: תורה, עבודה, גמילות חסדים, יכול כל אחד מישראל לרשת מהם הכח לעבוד את ה' באחד משלשה עמודים אלו, ועל זה נאמר במתן תורה (שמות יט ה): "והייתם לי סגולה מכל העמים", וכתבו דורשי רשומות כי "סגולה" היא רמז על נקודת "סגול". ולפי המבואר יש לומר כי נקודת סגול המורכבת מג' נקודות, היא כנגד ג' אבות העולם שעבדו את ה' בג' עמודי עולם תורה עבודה וגמילות חסדים, וסללו בכך את הדרך לכל ישראל לעבוד בהם את ה'.

מאיפוא יודע אדם

מהי הדרך שלו בעבודת ה'

אלא שכאן מתעוררת שאלה קשה שהרבה מתחבטים בה: "מאיפוא יודע האדם מהי הדרך הנכונה שיבחר בה לעבוד את ה'", ואם כי העצה על כך היא להתייעץ עם רבו ומורה דרכו אשר יורה לו כדת מה לעשות, אולם טרם שהוא ניגש לשאול בדבר ה', הוא צריך לברר לעצמו באופן כללי באיזה תחום הוא רוצה לעסוק, בתורה, בעבודה, בגמילות חסדים, כדי שיוכל להציג את השאלה כראוי כמאמר הפתגם: "שאלת חכם חצי תשובה".

שאלה זו חשובה מאד, כי היא איננה נוגעת רק לעצמו אלא גם כלפי חינוך הבנים, שהרי אפילו אדם כבר זכה למצוא את הדרך לעבוד בה את ה', הוא צריך לשאול את עצמו איך לחנך את הבנים, האם משום שהוא מתענג בלימוד הפלפול והעיון הוא צריך לחנך גם את בניו כך, ואם כן מה עליו לעשות כשהוא רואה שאין בנו מוכשר לכך, אלא הוא מתענג יותר בלימוד בקיאות או הלכה.

פרשתנו פרשת תרומה: "וידבר ה' אל משה לאמר, דבר אל בני ישראל ויקחו לי תרומה מאת כל איש אשר ידבנו לבו תקחו את תרומתי". כאשר נתבונן בפסוק זה נראה, כי התורה הקדושה מלמדת אותנו כאן לקח נשגב, למען נשכיל להבין מהי הדרך הישרה שיבור לו האדם לעבוד בה את ה' הן בעסק התורה והן בקיום המצוות.

נקדים מה שמבואר בספרים הקדושים, כי הן אמת שכל אחד מישראל ללא יוצא מן הכלל, חייב לקיים כל תרי"ג מצוות דאורייתא ושבע מצוות דרבנן, וכן כל הסייגים והגזירות שהטילו עלינו חכמינו ז"ל בבחינת "משמרת למשמרת", אולם כל אחד מישראל יש לו דרך מיוחדת בעבודת ה' שבה הוא מרבה לעסוק כל ימי חייו.

ישנם שמשתוקקים לעסוק בתורת ה' יומם ולילה, חלקם בפלפול ועיון התורה, חלקם בבקיאות, חלקם בבירורי הלכה, חלקם באגדה, לעומתם ישנם כאלו שנפשם אוותה לעסוק בעבודת התפלה, לשפוך את נפשם לה' שעות רבות, וכן ישנם שכל תשוקתם לעסוק כל היום במדת החסד לעזור לחולים ולשאר נצרכים, וכך ישנם אלפי רבבות פרטים ופרטי פרטים איך כל אחד מישראל בוחר לעבוד את ה' לפי השגתו.

”אבוך במאי זהיר טפיי”

וזהו ששנינו בגמרא (שבת קיח): שיחת קודש של האמוראים, שכל אחד הביע את הדרך המיוחדת שבחר לעבוד בה את ה' כל ימי חייו:

”ואמר רבי יוסי מימי לא ראו קורות ביתי אימרי חלוקי... ואמר רבי יוסי מימי לא אמרתי דבר וחזרתי לאחורי, אמר רב נחמן תיתי לי דקיימתי שלש סעודות בשבת, אמר רב יהודה תיתי לי דקיימתי עיון תפלה, אמר רב הונא בריה דרב יהושע תיתי לי דלא סגינא ארבע אמות בגילוי הראש, אמר רב ששת תיתי לי דקיימתי מצות תפילין, ואמר רב נחמן תיתי לי דקיימתי מצות ציצית, אמר ליה רב יוסף לרב יוסף בריה דרבה, אבוך במאי זהיר טפיי, אמר ליה בציצית”.

אולם בדרך כלל כל אלו הדרכים נכללים, בתוך שלשה עמודי עולם שהזכירו חכמינו ז"ל במשנה (אבות פ"א מ"ב): "על שלשה דברים העולם עומד, על התורה ועל העבודה ועל גמילות חסדים". ויש להוסיף עוד לפי המבואר בזהר הקדוש (פרשת ויצא קמו): כי שלשה עמודי עולם הם האבות הקדושים: "על שלשה דברים העולם עומד, על התורה ועל העבודה ועל גמילות חסדים, התורה דא יעקב, העבודה דא יצחק, גמילות חסדים דא אברהם”.

והנה ידוע מה ששנינו בגמרא (ברכות טז): "אין קורין אבות אלא לשלשה". וביארו בספרים הקדושים הכוונה בזה, שהאבות הקדושים זכו להוריש מכח קדושתם לכל אחד מבני ישראל עד סוף כל הדורות, כאב שיש בכוחו להוריש

"אין אדם לומד תורה אלא ממקום שלבו חפץ"

ועתה בא וראה כי גם בעסק התורה צריך האדם ללמוד לפי חפץ לבו כמו ששינו בגמרא (ע"ז טו): "אמר רב אין אדם לומד תורה אלא ממקום שלבו חפץ, שנאמר (תהלים א ב) כי אם בתורת ה' חפצו". הגמרא מספר על כך מעשה שהיה:

"לוי ורבי שמעון ברבי יתבי קמיה דרבי, וקא פסקי סידרא, [למדו פרשיות של מקרא]. סליק

הגר"א ז"ע: "חנוך לנער על פי דרכו", לחנכו לעבוד את ה' לפי טבעו, כי אם ירצה לשבור טבעו לא יצליח

גמרא: "אמר רב, אין אדם לומד תורה אלא ממקום שלבו חפץ, שנאמר כי אם בתורת ה' חפצו"

רש"י: "שמח בתלמודך, למוד משמחה ומטוב לב, והלך בדרכי לבך, להבין מה בלבך לפי ראות עיניך"

נצי"ב: "אם בא אדם לשאול איזהו דרך ישרה שיבור לו בדרך לימודו... על זה אמר קהלת והלך בדרכי לבך, מה שלבו נמשך אחריו"

ספרא, [סיימו את אחד מן הספרים], לוי אמר לייתו [לן] משלי, [הבה נלמד בספר משלי]. רבי שמעון ברבי אמר לייתו [לן] תילים, [הבה נלמד בספר תהלים]. כפייה ללוי ואייתו תילים, [כפאו את לוי והביאו תהלים]. כי מטו הכא [כשהגיעו לפסוק] כי אם בתורת ה' חפצו, פריש רבי ואמר, אין אדם לומד תורה אלא ממקום שלבו חפץ, אמר לוי רבי נתת לנו רשות לעמוד".

הרי לנו דברים ברורים שצריך ללמוד רק במקום שלבו חפץ, ולכן לא רצה רבינו הקדוש לכפות על לוי ללמוד ספר תהלים. יומתק לפרש בזה מה שאמר לוי על כך: "רבי נתת לנו רשות לעמוד". נתכוון לרמז בזה, כי על ידי שפסק רבי: "אין אדם לומד תורה אלא ממקום שלבו חפץ", הנה בכך "נתת לנו רשות לעמוד", היינו שיהיה לנו עמידה לעלות במעלות הסולם בתורה לפי שורש נפשנו.

"שמח בתלמודך למוד משמחה ומטוב לב"

ונראה להעיר בזה עוד מדברי האמורא הקדוש רבי שמעון בן לקיש, אשר דרש בגמרא (ברכות טג): "אמר ריש לקיש, מנין שאין דברי תורה מתקיימין אלא במי שממית עצמו עליה, שנאמר (במדבר יט יד) זאת התורה אדם כי ימות באהל". הרי מבואר שצריך לעמוד כל כך על התורה עד שימית עצמו עליה.

והנה בכל זאת מפרש הוא עצמו בגמרא (שבת סג): את דברי החכם מכל אדם (קהלת יא ט): "שמח בחור בילדותך ויטיבך לבך בימי בחורותיך, והלך בדרכי לבך ובמראי עיניך", שהכוונה בזה לדברי תורה, ופירש רש"י: "שמח בתלמודך, למוד משמחה ומטוב לב, והלך בדרכי לבך להבין מה בלבך לפי ראות עיניך".

ומה מתוקים הם דברי הנצי"ב שמוסיף על כך דברים כדברונים בפירושו "העמק דבר" (במדבר טו לט):

"ונמצא פירוש והלך בדרכי לבך, לפי שאין הילוך עבודת ה' בתמידות של כל בני אדם שוין, זה עוסק בתורה ועמלה כל היום, וזה פורש עצמו לעבודה, וזה לגמילות חסדים, והכל לשם שמים. וגם בתורה עצמה אין כל דרך לימוד שוה, וגם

"חנוך לנער על פי דרכו, דרך מזלו וטבעו כן תחנכהו לעשות מצוות, ואז גם כשיזקין לא יסור ממנה, אבל כאשר תעבירהו על מזלו, עתה ישמע לך מיראתו אותך, אבל אחר כך בעת יסור עולך מעל צוארו יסור מזה, כי אי אפשר לו לשבר מזלו".

והביא הגר"א ראייה לכך שאין האדם מסוגל לשנות טבעו, ממה ששינו בגמרא (שבת קנו): "האי מאן דבמאדים יהי גבר אשיד דמא. אמר רב אשי, אי אומנא, אי גנבא, אי טבחא, אי מוהלא". פירושו: מי שנולד במזל מאדים יהיה

דברים נוראים של הגה"ק בעל שבת מוסר

כל אחד צריך ללמוד מה שלבו חפץ ולא להתפעל מהלמדן שמנסה למנוע מכך!

מה נוראים הם דברי המקובל האלקי הגה"ק רבי אליהו הכהן בעל "מדרש תלפיות" בספרו "שבת מוסר" (פרק א אות יג), לחזק כל אדם שילמד בחלק התורה שלבו חפץ, כי לא נולד בעולם הזה רק כדי שיתקן את נפשו בחלק זה שבתורה, ולכן לא יתפעל כלל אפילו מאנשים שמחשיבים עצמם תלמידי חכמים, המנסים בכל כוחם לשדלו שלא לעסוק בחלק זה שבתורה שאין להם השגה בו, והנה הדברים בלשון קדשו:

"והנני מוסר לך דבר אשר תרדוף אחריו ויהיה חיים לנפשך וענקים לגרורותך, לעולם יהיה עיקר למודך בדבר של תורה שלבך חפץ יותר, אם בגמרא גמרא, ואם בדרוש דרוש, ואם ברמז רמז, ואם בקבלה קבלה, ורמז לדבר (תהלים א ב) כי אם בתורת ה' חפצו, כלומר תורת ה' תלויה בדבר שלבו חפץ לעסוק.

וכמו שכתב האר"י זלה"ה (בספר דרושי הנשמות והגלגולים פרק ג), וז"ל יש בני אדם שכל חפצם ועסקם בפשטי התורה, ויש שעסקם בדרוש, ויש ברמז, ויש גם כן בגימטריאות, ויש בדרך האמת, הכל כפי מה שעליו נתגלגל בפעם ההיא, כיון שהשלים פעם אחרת בשאר העניינים, אין צורך לו שבכל גלגול יעסוק בכלם, עד כאן.

ואל תביט ותשגיח לדברי המנגדים, על מה שחשקת לעסוק בתורה, בגמרא או בפשט או בדרוש וכו', באמרם לך למה אתה מוציא כל ימך בפרט זה של תורה ולא בפרט זה, חזי כי זה ענין טוב לפי כח נפשך".

הנה כי כן נראה כי על ענין נפלא זה רמז הקב"ה בפרשתנו: "ויקחו לי תרומה מאת כל איש אשר ידבנו לבו תקחו את תרומתי". ופירש רש"י: "לי - לשמי", כלומר על כל אחד מישראל מוטל חוב קדוש, שיתרום מכוחו והונו שנתן לו הקב"ה תרומה לה' לעבוד את ה'. ואם ירצה לדעת מהי הדרך הישרה שיבור לו לעבוד בה את ה', על כך אומר הכתוב: "מאת כל איש אשר ידבנו לבו תקחו את תרומתי", ענין זה תלוי רק במה שלבו חפץ.

יומתק לפרש בזה דברי "בעל הטורים" כי תרומה היא אותיות תורה מ', כדי לרמז בכך שגם בעסק התורה שניתנה למי יום ילמד אדם רק במקום שלבו חפץ, ועל זה נאמר: "ויקחו לי תרומה" - תורה מ' - "מאת כל איש אשר ידבנו לבו תקחו את תרומתי", והרי זה מתאים לדברי שלמה המלך: "שמח בחור בילדותך ויטיבך לבך בימי בחורותיך, והלך בדרכי לבך ובמראי עיניך", וכמו שפירש רש"י בגמרא: "שמח בתלמודך, למוד משמחה ומטוב לב, והלך בדרכי לבך להבין מה בלבך לפי ראות עיניך".

גם בעניני פרנסה ראוי לבחור לפי כשרונו

ויפה העיר לי אחי היקר המחנך הדגול רבי אהרן פרידמאן שליט"א, כי ענין זה מצינו גם

משום שעל מה שחשקת ללמוד, על דבר זה באת לעולם, ואם תשים דעתך לדבריהם, יכריחוך להתגלגל בזה בעולם פעם אחרת, ולעבור נפשך בחורב חדה של מלאך המות ולטעום טעם מיתה.

ולכן לא תשמע לדברי המשחית נפשך הזה, כי דע שהשטן מתלבש באלו האנשים, לדאוג ולהצטער ולהכאיב נפש הלומד ועוסק בתורה בחלק שאותה נפשו לעסוק, כדי להבדילו משם שלא ישלים נפשו על מה שבא להשלימה, ולהצריכו לגלגלים אחרים.

וכשם שבדבר שחושק יותר האדם ללמוד, משם יבין שעל דבר זה נתגלגל להשלים, כך צריך האדם שידע שורש נשמתו ומהיכן נמשך ועל מה בא לתקן ולהשלים, כמו שכתב בזוהר שיר השירים על (שם א ז) הגידה לי שאהבה נפשי וכו'. וכדי שיבין יראה באיזה מצוה תקיף יצרו יותר לבטלה יתחזק בה לקיימה, כי בודאי על מצוה זו נתגלגל, וכדי שלא ישלים חוקו מנגדו יצרו לבטלה, להוציאו מן העולם בידיים ריקניות.

וזהו שתמצא בחכמי התלמוד השלמים, שברוב חכמתם היו משיגים על קיום איזה מצוה נתגלגל, והיו מחזיקים בה יותר משאר המצוות כדאמרינן בשבת (ק"ח): שאל רב לרב יוסף בריה דרבה, אביך במה היה נזהר טפי, והשיבו במצות ציצית וכו', ויש במצוות אחרות, והטעם לפי שהיו מכירים בחכמה על מה באו להשלים".

דברים חומריים שראוי לאדם לבחור לפרנסתו, רק פרנסה כזו שמתאימה לפי הטבע והכשרון שבראו הקב"ה עמהם, כמו שכתב ב"חובת הלבבות" (שער הבטחון סוף פרק ג לפי תרגום "לב טוב"):

"לכל אדם יש תשוקה ונטיה למקצוע או למסחר מסוים, יותר מאשר למקצועות וענפי מסחר אחרים, מפני שהא"ל הטביע בו אהבה וחביבה לאותו מקצוע או מסחר, וכן הוא גם אצל שאר בעלי החיים, בכל אחד הטביע ה' נטיה משלו, למשל לחתול נתן ה' טבע לצוד עכברים, לנץ נתן ה' טבע לצוד עופות, לאיל נתן ה' טבע לצוד נחשים, וכן ישנם עופות הצדים רק דגים.

וכן נתן ה' לכל מין ומין מבעלי החיים נטיה ותאוה אל אחד ממיני הצמחים ובעלי החיים, כדי שנטיה זו תהיה האמצעי למחיתו, והתאים ה' את מבנה הגוף והאברים של כל מין ומין מבעלי החיים לנטיה שלהם, למשל לעוף הצד דגים ברא ה' פה ארוך ושוקיים ארוכות, ולאריה הניזון מדריסת חיות, ברא ה' שיניים וצפרניים חזקות, ואילו לבעלי החיים הניזונים מהצמחים לא נתן ה' כלי ציד וטרף.

ובדומה לדוגמה זו תמצא, שכל אדם מסוגל למקצוע או מסחר מסוים, בהתאם למדותיו ומבנה גופו, ומי שמוצא במדותיו ובטבעו תשוקה אל מקצוע מסוים, וגופו מתאים אליו והוא מסוגל לסבול את היגיעה הדרושה למענו, יחזר אחרי אותו מקצוע ויעשה אותו אמצעי להשגת מחייתו, ויעסוק בו ברצון, בין כשהוא מצליח בו ובין כשהוא לא מצליח בו, ולא ימאס בו גם אם לפעמים אין לו ממנו די פרנסתו, אלא יבטח באלקים שימצא לו את פרנסתו כל ימי חייו".